

BIJLAGE

Visietekst zelforganisaties

De rol van zelforganisaties van allochtonen en de Vlaamse Gemeenschapscommissie

1. Inleiding

In het Zomerakkoord¹ wordt gesteld dat de rol van de zelforganisaties ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschapscommissie dient te worden uitgeklaard (p.41). In het kader van de adviesraad Etnisch-Culturele Minderheden, de werking van de projectgroep Interculturaliteit en Diversiteit en in het licht van de nakende wijzigingen in de reglementering van het verenigingsleven wordt deze vraag steeds sterker.

Onderstaande tekst wil een beeld schetsen van zelforganisaties: wat zijn ze en wat doen ze? Eens de zelforganisaties gekenschetst, bepaalt de Vlaamse Gemeenschapscommissie haar standpunt rond de rol van zelforganisaties én de – al dan niet – subsidiëring ervan.

2. Brusselse zelforganisaties van allochtonen en het sociaal-cultureel middenveld

2.1. Sociaal-cultureel middenveld

Om een duidelijk beeld te krijgen van verenigingen van etnisch-culturele minderheden, of ook wel allochtone zelforganisaties, is het nodig ze in een ruim kader te schetsen. Eerst en vooral zijn ze ingebed in het bredere middenveld:

*“Maatschappelijk middenveld is het geheel van het verenigingsleven in Vlaanderen, voor zoverre dit (ten minste tot op grote hoogte), gestuurd en beheerd wordt door de **vrijwillig** aangesloten leden. Hoewel de bestaansredenen, omvang en aard van deze verenigingen sterk kunnen verschillen, vervullen ze allemaal in min of meerdere mate een aantal functies die het gevolg zijn van het loutere feit dat ze mensen op vrijwillige basis en met een **gemeenschappelijk** doel bijeen brengen. Ook zonder dit bewust na te streven vormen zij een **schakel** tussen de individuele burger en de brede maatschappelijke en politieke structuren waarin hij of zij leeft.”²*

Belangrijk in deze definitie in het licht van deze nota zijn de begrippen **vrijwillig**, **gemeenschappelijk** en **schakel**. Het is elementair dat verenigingen steunen op vrijwilligers met een gemeenschappelijk doel én dat zij een belangrijke schakel vormen tussen het individu en zijn omgeving.

¹ Het beleidsakkoord van de Vlaamse Gemeenschapscommissie 2004 - 2009: De Vlaamse Gemeenschapscommissie, Partner in een Stedelijk Beleid.

² Gebaseerd op de definitie van het ICEM (Interdepartementale Commissie Etnisch-culturele Minderheden van de Vlaamse Gemeenschap), juni 2003.

Aangezien het overgrote deel van de etnisch-culturele verenigingen zich in essentie situeert in de sociaal-culturele sector, kan men voor de definitie van ‘vereniging’ uitgaan van het decreet sociaal-cultureel werk waarin een ‘vereniging’ algemeen wordt gedefinieerd als zijnde:

Art. 2, 8° - Decreet sociaal-cultureel werk – definitie ‘vereniging’³:

*“een netwerk van afdelingen of groepen, dat gericht is op de zingeving en emancipatie van leden en deelnemers, met het oog op persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing; de vereniging heeft een **gemeenschapsvormende** functie, een **culturele** functie, een **maatschappelijke activeringsfunctie** en een **educatieve** functie; ze ontplooit een werking in groepsverband en hanteert een sociaal-culturele methodiek.”*

Belangrijk in bovenstaande omschrijving zijn de vier functies die het decreet vooropstelt en de bijkomende en overkoepelende functie waarvan in art.3 in het decreet sprake. Dit artikel stelt dat verenigingen moeten bijdragen tot de vorming van competente en geëmancipeerde personen om zo de gemeenschapsvorming te bevorderen. Er is dus sprake van een vijfde, **emanciperende**, functie ten aanzien van individuen en groepen die zeker in het kader van allochtone zelforganisaties sterk aanwezig is. In punt 3.1. worden deze functies besproken en naast een aantal bijkomende functies geplaatst.

2.2. Onderscheid met het traditionele middenveld

Het ICEM bedoelt met het allochtoon middenveld *“dat deel van het maatschappelijk middenveld waarin het allochtoon zijn, of het behoren tot een bepaalde groep binnen de brede groep etnisch-culturele minderheden, voor de betrokkenen ten minste één van de bepalende factoren is om aan te sluiten.”*⁴ Verenigingen van etnisch-culturele minderheden onderscheiden zich dus van ‘Vlaamse’ verenigingen doordat de reden van verenigen verschilt: waar dit voor de ‘Vlaamse’ verenigingen vooral een gedeelde interesse is, is dit voor de zelforganisaties eerder een etnische aangelegenheid. Allochtonenverenigingen mogen echter niet vastgepind worden op (mono-)etnische kenmerken. Etniciteit kan ook gezien worden op hetzelfde niveau als ‘de gedeelde interesse’ zoals acteren, heraldiek of tuinieren. Op die manier wordt erover gewaakt dat zelforganisaties van allochtonen niet verengd worden tot hun etniciteit.

Bovendien organiseren Vlaamse verenigingen veelal activiteiten rond deze gezamenlijke interesse (acteren, heemkunde...). Zelforganisaties organiseren eerder een hele waaier van activiteiten die zich over verschillende domeinen uitstrekken (sport, taalinitiatie en/of -onderwijs, informatica, inburgering, volksdans, opleiding tot werk...) en het klassieke sociaal-cultureel middenveld vaak overstijgen. Dit is niet zozeer een fundamenteel verschil ten aanzien van ‘Vlaamse’ verenigingen, maar wel een fundamenteel verschil ten aanzien van de fase waarin beide soorten verenigingen en hun achterban zich bevinden: waar zelforganisaties van allochtonen nu in de beginfase van een ontwikkeling staan, heeft ook een groot deel van de traditioneel ‘Vlaamse’ verenigingen in het beginstadium een soortgelijk concept nagestreefd. In de loop van de geschiedenis is de nood aan multifunctionele organisaties echter vervaagd en zijn zij zich steeds meer gaan specialiseren.

---

³ Decreet van de Vlaamse Gemeenschap betreffende het sociaal-cultureel volwassenenwerk van 4 april 2003.

⁴ Cf. voetnoot 2.

2.3. Brusselse context

Een verschil tussen het ‘traditionele Vlaamse’ verenigingsleven in Brussel en het allochtone verenigingsleven is de rekrutering. Waar de eerste veelal lokaal georganiseerd zijn en ingebed zijn in een lokaal netwerk, zijn zelforganisaties van allochtonen vaak niet lokaal gebonden maar rekruteren ze over een grotere regio. Zo hebben vele zelforganisaties ledenbestanden die zich over het gewest en zelfs tot in de rand uitstrekken.

Daarenboven opereren allochtone zelforganisaties in Brussel in een institutioneel tweetalige context en een dagelijkse realiteit die meertalig is. Gezien de etnische basis speelt Nederlands of Frans veel minder een rol en wordt binnen de vereniging meestal de eigen taal gesproken. Buiten de context van de vereniging zullen leden zich wenden tot de Franstalige gemeenschap in Brussel (school, bibliotheek, overheid,...) en/of de Vlaamse gemeenschap en wordt er ‘geshopt’ tussen verschillende gemeenschapsvoorzieningen, meestal onafhankelijk van het behoren tot een Nederlandstalige dan wel een Franstalige instelling. Dit betekent dat de verenigingen en hun leden – in tegenstelling tot een Vlaamse vereniging – zich zullen richten tot verschillende taalgemeenschappen in Brussel. De eventuele gebondenheid aan één of andere taalgemeenschap loopt hierbij erg uiteen. Ook hier kan de link gelegd worden met de vroegere samenstelling van een aantal traditionele Brusselse verenigingen, die in oorsprong tweetalig waren en zich pas in de loop der jaren talig splitsten. Gezien echter het bindende aspect van de oorspronkelijke taal lijkt de kans dat allochtone verenigingen talig opsplitsen vrijwel onbestaande.

3. Functies van zelforganisaties van allochtonen

3.1. Sociaal-culturele functies

We vermeldden al eerder (zie punt 2.1.) de functies waaraan sociaal-cultureel werk moet beantwoorden volgens het decreet sociaal-cultureel werk van de Vlaamse Gemeenschap.

- **Gemeenschapsvormend:** de functie die gericht is op het versterken en vernieuwen van het sociale weefsel en op groepsvorming met het oog op een democratische, solidaire, open en cultureel diverse samenleving.
- **Cultureel:** de functie die, zowel in de brede als de engere zin, gericht is op het verhogen van de participatie aan de cultuur die de samenleving te bieden heeft.
- **Maatschappelijk activerend:** de functie die gericht is op het organiseren, stimuleren en begeleiden van vormen van maatschappelijk engagement en sociale actie.
- **Educatief:** de functie die gericht is op lerende personen en groepen en die gekenmerkt wordt door het organiseren en begeleiden van educatieve programma's op lokaal en bovenlokaal vlak.

Zelforganisaties van allochtonen moeten in de eerste plaats binnen deze functies gekaderd worden. Vaak zijn deze functies impliciet aanwezig en in de praktijk zijn ze moeilijk welomlijnd te omschrijven en lopen ze sterk door elkaar. Voorbeelden zijn het nastreven van gemeenschapsvorming van de eigen achterban waarbij de culturele achtergrond uiteraard een belangrijke rol bekleedt. Het educatieve aspect kan dan weer te maken hebben met de overlevering van de culturele symbolen, gebruiken en kennis die vaak als essentieel worden gezien, maar ook met het leren omgaan in de Brusselse grootstedelijke context.

3.2. Bijkomende functies

Allochtonenverenigingen nemen naast de sociaal-culturele functies ook nog andere functies op die vaak niet erkend en gehonoreerd worden. Daarbij dient opgemerkt te worden dat niet alle allochtone zelforganisaties alle bijkomende functies vervullen en dat ook traditionele organisaties een aantal bijkomende functies opnemen. Allochtone zelforganisaties signaleren echter dat de takenlast voor zelforganisaties niet in verhouding staat tot hun menselijk en financieel kapitaal. Het ICEM⁵ en het Brussels Platform van het Forum van Etnisch-Culturele Minderheden maakten elk apart een opsomming van dergelijke functies.

- **Brugfunctie:** De verenigingen worden zeer vaak gevraagd als partner door reguliere instellingen. Dit partnership wil het doelpubliek van de vereniging bereiken, informeren en/of rekruteren voor activiteiten van de reguliere instelling. Deze functie gaat eerder uit van een éénrichtingsverkeer: de vereniging absorbeert en leidt toe. Verenigingen vervullen deze brugfunctie op de meest diverse terreinen, bijvoorbeeld ten aanzien van onthaalbureaus, het LOGO, opleidingsinitiatieven, gemeenschapscentra etc.
- **Voorportaalfunctie:** Dit houdt in dat mensen, die anders moeilijk bereikbaar zijn voor reguliere instanties, via laagdrempelige activiteiten van verenigingen warm worden gemaakt om door te stromen naar het aanbod van de reguliere instanties. Deze functie gaat eerder uit van tweerichtingsverkeer: de vereniging als volwaardige en actieve partner voor reguliere instanties. Ook dit kan op verschillende terreinen gebeuren. Net zoals de brugfunctie is het ook hier de bedoeling doorstroming te realiseren naar reguliere instellingen. De rol die de vereniging heeft bij de voorportaalfunctie is actiever terwijl die bij de brugfunctie beperkt is tot doorgeefluik. De voorportaalfunctie vereist een aanbod, uitgewerkt in samenwerking met een reguliere instelling, van waaruit in tweede instantie mensen kunnen doorstromen naar het regulier aanbod. Deze functie kan op verschillende beleidssectoren van toepassing zijn, bijvoorbeeld onderwijs (toeleiding naar het Huis van het Nederlands en taallessen ...), welzijn (toeleiding van senioren naar rust- en verzorgingstehuizen), cultuureducatie etc.
- **Belangenbehartiging en beleidsadvisering:** De functie van belangenbehartiging vertrekt vanuit de vaststelling dat individuen die te zwak zijn om hun belangen en ideeën individueel te verdedigen, beter gehoord worden wanneer ze georganiseerd zijn. Voor beleidsadvisering worden zelforganisaties niet alleen voor hun eigen organisatie of achterban geraadpleegd, maar meer in het algemeen voor de doelgroepen van het minderhedenbeleid.

Deze twee functies zijn niet ongewoon voor verenigingen uit het sociaal-cultureel werk, ook niet voor de 'Vlaamse'. Ze hangen nauw samen met de maatschappelijke activeringsfunctie, maar in het geval van de allochtone verenigingen ligt hier toch duidelijk een extra klemtoon. Het grootste verschil ligt hierin dat allochtone verenigingen heel vaak opgeroepen worden als adviseurs, of als vertegenwoordigers, op zeer uiteenlopende beleidsdomeinen, en derhalve een agenda opgedrongen krijgen die niet altijd overeenkomt met hun eigen agenda of die van hun achterban, met als gevolg een gehypothekeerde werking. Dit is veel minder het geval bij 'Vlaamse' sociaal-culturele verenigingen.

- **Dienstverlening:** Deze feitelijke functie heeft zowel te maken met strategieën van ledenbinding, als met het feit dat heel wat reguliere voorzieningen nog onvoldoende afgestemd zijn op de multiculturele realiteit. Zelforganisaties doen met name aan dienstverlening door juridische bijstand, door te helpen een (goede) plaats op de arbeidsmarkt te verwerven; door hulp bij schoolloopbanen etc.

---

⁵ Cf. voetnoot 2.

- **Beleidsuitvoerend:** Allochtone verenigingen kunnen ook aangesproken worden voor een beleidsuitvoerende rol onder meer in het kader van de voorportaalfunctie en de innoverende functie van het allochtone middenveld. De VGC erkent specifieke competenties en knowhow en apprecieert deze expliciet. Zelforganisaties moeten op deze manier de uitgesproken partner zijn in de uitvoering van het beleid, als partner – in opdracht van de VGC – of vanuit eigen initiatief.
- **Innoverend:** In verenigingen groeien ideeën van mogelijke oplossingen voor problemen waarmee de achterban zich geconfronteerd ziet. Een voorbeeld hiervan kan de specifieke vraag zijn van nieuwkomers naar kinderopvang.

4. Visie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie over de rol van zelforganisaties van allochtonen

4.1. Algemeen kader

Zoals hierboven geschetst is het van belang allochtonenverenigingen te erkennen op basis van het recht op vereniging en de erkenning van het nut van een **sociaal-culturele vereniging**. Het ontwikkelen van sociaal kapitaal, de gevolgen ervan voor de integratie in een gemeenschap en het ter beschikking stellen van een basis van waaruit mensen kunnen opereren, worden gestimuleerd vanuit het verenigingsleven. Daarnaast is het belangrijk de doelstellingen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor ogen te houden en de allochtonenverenigingen te stimuleren in functie van deze doelstellingen. Deze doelstellingen hebben te maken met maatschappelijke belangen eerder dan met interne doelstellingen van de verenigingen maar hoeven er niet haaks tegenover te staan. Vanuit de literatuur⁶ laat bovenstaande visie zich vertalen naar de **dubbele taak** van allochtone zelforganisaties:

- Het ontwikkelen van eigenheid en identiteit via taal, religie en cultuur.
- Het bevorderen van empowerment van de leden van de eigen groep en het meewerken aan maatschappelijke integratie.

Beide taken zijn te situeren bij de vier basisfuncties van het sociaal-cultureel werk (zie punt 3.1.). Het meewerken aan maatschappelijke integratie is evenwel een taak die verder reikt dan sociaal-cultureel werk. Het onderscheid tussen interne doelstellingen en maatschappelijke belangen doet zoeken naar een evenwicht:

- Zelforganisaties kunnen, met hun kennis van en hun impact op de achterban, de Vlaamse Gemeenschapscommissie helpen haar doelstellingen, zijnde interculturalisering van het Nederlandstalig netwerk en empowerment van de doelgroep, te realiseren.
- Tegelijkertijd kunnen organisaties voor zichzelf en voor hun achterban gemakkelijker belangrijke doelen realiseren: interne doelstellingen en maatschappelijke.

---

⁶ Penninx, R. & Van Heelsum A. (2004) 'Bondgenoot of spelbreker? Organisaties van immigranten en hun mogelijke rol in integratieprocessen' Utrecht: Forum (Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling).

De keuzes in verband met de rol van de allochtone zelforganisaties dienen rekening te houden met het **evenwicht** tussen de interne doelstellingen van de verenigingen, de maatschappelijke belangen en de doelstellingen die de Vlaamse Gemeenschapscommissie voor zich uitkiest:

- De Vlaamse Gemeenschapscommissie heeft er baat bij dat er goed functionerende allochtone zelforganisaties bestaan die erkend en gesubsidieerd worden. De baten zitten in de functies die zij intern vervullen (vb. gemeenschapsvorming) en in de partnerrol die zij vervullen voor de overheid (vb. de uitbouw van een divers sociaal-cultureel netwerk).
- De Vlaamse Gemeenschapscommissie kan daarenboven allochtone zelforganisaties ondersteunen voor specifieke taken die zij, voor de uitvoering van haar beleid, noodzakelijk acht. Daarbij erkent de VGC de allochtone zelforganisaties voor hun kennis en know-how, er dient wel over gewaakt te worden dat allochtone zelforganisaties niet (over)-geprofessionaliseerd worden. Nevencircuits dienen te allen tijde te worden vermeden.

Binnen dit model is **uitvoerig contact en communicatie** tussen de Vlaamse Gemeenschapscommissie en de allochtone zelforganisaties noodzakelijk. Het is daarbij belangrijk dat allochtone zelforganisaties als volwaardige partners beschouwd worden.

In antwoord op de **taalspecificiteit** van zelforganisaties (zie punt 2.3.) hanteert de Vlaamse Gemeenschapscommissie bij voorkeur een aangepast taalbeleid, waarbij de positie van het Nederlands in gesubsidieerde zelforganisaties duidelijk wordt verwoord, dit zowel naar concept als naar uitwerking van criteria. Hier is natuurlijk een rol weggelegd voor de overkoepelende projectgroep 'Nederlands als omgangstaal in VGC-initiatieven'.

4.2. Naar een getrappt subsidiesysteem?

Omdat het belangrijk is een goede vertrekbasis te leveren, wordt er uitgegaan van een **basissubsidie** voor alle verenigingen die erkend zijn onder de noemer **sociaal-cultureel werk**, dus ook allochtone zelforganisaties. De projectgroep stelt voor om in het reglement sociaal-cultureel werk, naast deze basissubsidie, te opteren voor bijkomende subsidies voor verenigingen die samenwerkingsverbanden aangaan, en/of reële werkingen ontwikkelen rond interculturaliteit, en/of intergenerationele activiteiten opzetten. Hiervoor kan één geïntegreerd reglement volstaan. Ook nu reeds stimuleert de reglementering ter erkenning en subsidiëring van allochtone zelforganisaties interculturele werkingen: de werkingssubsidies worden toegekend op basis van een puntensysteem voor verschillende soorten activiteiten. Wanneer een activiteit intercultureel van aard is wordt het puntenaantal voor die activiteit verdubbeld. De projectgroep stelt echter een harmonisering met de reglementering voor de 'Vlaamse' sociaal-culturele verenigingen: deze stimuleert tot op heden op geen enkele wijze interculturele werkingen. Dit voorstel tot harmonisatie van beide reglementeringen kan uitgaan van het huidige middelenpakket.

Het spreekt voor zich dat erkenning binnen de sector sociaal-cultureel werk een conditio sine qua non is voor structurele subsidiëring. Voor projectmatige subsidiëring hoeft dit niet in alle gevallen zo te zijn.

Wat betreft de **meer specifieke subsidiëring** van de bijkomende functies hanteert de Vlaamse Gemeenschapscommissie volgende visie:

- de **brugfunctie**: deze functie is niet specifiek voor zelforganisaties, maar specifiek is wel de mate waarin zelforganisaties hiervoor worden aangesproken. Gezien de beperkte tijdsinvestering en het minder specifieke karakter stelt de Vlaamse Gemeenschapscommissie geen extra middelen voor, hoewel zij inziet dat deze functie effectief een belasting is voor de werking van de vereniging en in zekere mate de eigen agenda onder druk kan zetten;

- de **voorportaalfunctie**: de Vlaamse Gemeenschapscommissie ziet het belang in van de ondersteuning van deze functie, zowel voor de VGC zelf als voor de interne doelstelling van de vereniging (zie punt 4) en dit binnen en over verschillende beleidsdomeinen, al naargelang van het domein waarin de voorportaalfunctie wordt opgenomen. Het is van belang de meerwaarde van allochtonenverenigingen te erkennen op het vlak van het bereik van hun publiek en de kennis van wat er bij dat publiek leeft;

- **belangenbehartiging en beleidsadvisering**: deze functies worden door de Vlaamse Gemeenschapscommissie reeds erkend binnen het Forum van Etnisch-culturele Minderheden in de vorm van ondersteuning van het Brussels Platform. De Vlaamse Gemeenschapscommissie zal deze functie dan ook niet apart per zelforganisatie honoreren;

- **dienstverlening**: de Vlaamse Gemeenschapscommissie kiest er uitdrukkelijk voor de bestaande instellingen (binnen de zorg, vrije tijd, welzijn...) te interculturaliseren, en actief te werken aan toeleiding, eerder dan nevenscircuits op te starten. De interculturalisering van de diensten is een belangrijke optie binnen het minderhedenbeleidsplan. In het kader hiervan wordt de mogelijkheid tot ondersteuning van de voorportaalfunctie van zelforganisaties opgehouden. Elke organisatie is vrij te organiseren, maar de Vlaamse Gemeenschapscommissie honoreert geen nevensporen;

- **beleidsuitvoerende functie**: het spreekt voor zich dat een expliciete opdracht vanuit de Vlaamse Gemeenschapscommissie ook een vorm van ondersteuning inhoudt;

- **innoverende functie**: de voorbije jaren heeft de Vlaamse Gemeenschapscommissie de mogelijkheid ingebouwd deze functie, via experimentele projectsubsidies, extra te stimuleren.

Er zijn dus een aantal functies, die de Vlaamse Gemeenschapscommissie kan honoreren, namelijk de voorportaalfunctie, de beleidsuitvoerende en de innoverende functie. Deze functies situeren zich niet meer alleen binnen het beleidsdomein Cultuur, sociaal-cultureel werk, maar ook binnen andere beleidsdomeinen van de Vlaamse Gemeenschapscommissie of zijn zelfs beleidsdomeinoverschrijdend. Het is aangewezen dat dit ook begrotingsgewijs vertaald wordt. Voor de andere bijkomende functies voorziet de Vlaamse Gemeenschapscommissie geen subsidiëring of een andere aanpak.

Naast het bovenvermelde wordt een extra subsidiëring mogelijk als de werking zich richt op individuen van diverse culturele en etnische afkomst en achtergrond en als de verenigingen de sociale integratie en het samenleven van verschillende culturen mee in hun doelstellingen opnemen en waarmaken.

Kortom, de Vlaamse Gemeenschapscommissie gaat uit van een gelijkschakeling tussen zelforganisaties en 'Vlaamse' verenigingen in de reglementering sociaal-cultureel werk, ook wat betreft het werken rond interculturaliteit. Daarbij wil de Vlaamse Gemeenschapscommissie geen afbreuk doen aan de benaming allochtone zelforganisatie omwille van de etnische eigenheid en omwille van de kennis en het bereik van de eigen doelgroep. Zelforganisaties zouden pas extra gehonoreerd worden voor de toegevoegde waarde die zij bieden binnen de voorportaalfunctie, de beleidsuitvoerende functie en de innoverende functie. Deze extra ondersteuning situeert zich daarbij niet alleen binnen het beleidsdomein Cultuur.

Gezien om gevoegd te worden bij het collegebesluit 06/337 van 23 november 2006 houdende de goedkeuring van de visietekst zelforganisaties.

De Collegeleden,

Brigitte GROUWELS

Pascal SMET

Guy VANHENGEL